

**Recenzja dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego
dr Aleksandry Pronińskiej
(Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
Wydział Filologiczny) na potrzeby postępowania habilitacyjnego**

0. Informacje ogólne o Kandydatce

Dr Aleksandra Pronińska otrzymała dyplom magistra filologii włoskiej w 1990 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie w 2002 r. dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie na podstawie rozprawy *Principi teorici della compilazione del dizionario fraseologico italiano-polacco* napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisława Karolaka. Od 2003 r. zajmuje stanowisko adiunkta w Instytucie Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.

1. Dorobek naukowy

1.1. Ilościowa ocena dorobku naukowo-badawczego

Dorobek naukowy dr Aleksandry Pronińskiej jest bogaty i zróżnicowany: składają się nań, oprócz monografii habilitacyjnej, która zostanie omówiona poniżej, monografia z zakresu leksykografii i frazeologii włosko-polskiej (*Principi teorici della compilazione del dizionario fraseologico italiano-polacco*, Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków 2005) będąca publikacją rozprawy doktorskiej, 33 artykuły i rozdziały w czasopismach i publikacjach zbiorowych opublikowane w języku polskim, włoskim i francuskim w latach 2003-2015, oraz 5 artykułów złożonych do druku. Dr Aleksandra Pronińska jest również autorką dwujęzycznego słownika włosko-polskiego i polsko-włoskiego (Kraków, Wyd. Liberal 1998), co należy podkreślić w kontekście jej obecnych zainteresowań badawczych.

1.2. Opisowa ocena dorobku naukowo-badawczego

1.2.1. Ocena rozprawy habilitacyjnej *Derivati deantroponimici nella lessicografia italiana* (Wydawnictwo Naukowe UP, Prace Monograficzne 738, Kraków 2015).

Monografia dr Aleksandry Pronińskiej, z zakresu językoznawstwa włoskiego, przedstawiająca zagadnienia słowotwórstwa w oparciu o dane leksykograficzne jest pracą spójną tematycznie i wyczerpującą merytorycznie. Składa się z 5 rozdziałów (175 stron), których układ tematyczny odzwierciedla logicznie poszczególne aspekty badanego zagadnienia: rozdział I jest wprowadzeniem w zagadnienia teoretyczne rozprawy, w rozdziale II zostały przedstawione zasady konstituowania korpusu i jego źródła; na tej podstawie w rozdziale III Autorka omówiła poszczególne kategorie jednostek leksykalnych. Rozdziały IV i V zawierają drobiazgową analizę morfologiczną i semantyczną zebranego materiału. Pracę zamykają jasno przedstawione wnioski, bibliografia przedmiotu i indeksy.

W części teoretycznej, po zdefiniowaniu jednostek leksykalnych stanowiących przedmiot pracy - derywatów deantroponimicznych - i usytuowaniu ich na tle innych jednostek podobnego typu, został wyznaczony zakresu badań i kryteria doboru korpusu. Autorka w pełni świadomie ograniczyła się w tym względzie do kryteriów ściśle językowych, pomijając szeroki wachlarz zagadnień literackich czy historycznych konotowanych przez badane jednostki leksykalne. Aczkolwiek logiczną konsekwencją tego wyboru jest nieuwzględnienie warstwy kulturowej związanej z nazwami własnymi, zabieg ten wydaje się uzasadniony koniecznością zachowania spójności analizy i homogeniczności badanego materiału. Te dwie zasady, spójności i homogeniczności, są zresztą kluczowe dla omawianej monografii, która została poświęcona jednej kategorii leksemów deantroponimicznych: skupiając się bowiem na derywatach, Autorka zdecydowała się pominąć bardzo liczne, zwłaszcza we współczesnym języku prasowym, pochodzące od nazw osobowych złożenia i zrosty. Decyzja ta jest natomiast uzasadniona dążeniem do utrzymania jednolitości tematycznej analizowanego materiału. Kolejnym zawężeniem ilościowym jest ograniczenie korpusu do rzeczowników, także użytych przymiotnikowo, co tłumaczy wydzielenie kategorii leksemów sekundarnych (przeprowadzona w rozdziale IV analiza obejmuje także szereg derywatów przymiotnikowych).

Na uwagę zasługuje przyjęta w pracy metodologia gromadzenia korpusu badawczego: Autorka oparła się na źródłach leksykograficznych i przyjęła za podstawę pięć jednotomowych słowników współczesnego języka włoskiego stanowiących kanon współczesnej leksykografii włoskiej. Z drugiej strony, co jest posunięciem bardzo trafnym i zasadnym, dopełniła korpus materiałem pochodzącym ze zbiorów neologizmów (*Repertori di*

neologismi, s. 29) mających po części także charakter słownikowy (jak pozycje G. Adamo, V. Della Valle czy O. Lurati). Wśród słowników zasadne wydaje się przyjęcie za podstawowe źródło *DISC* (autorstwa Sabatiniego i Colettiego), ze względu na ilość parametrów, których dostarcza, w tym cenną datację. Oparcie korpusu badawczego na opracowaniach leksykograficznych wydaje się decyzją trafną: dostarcza bowiem solidnego umocowania analizowanym leksemom, jako że samo zamieszczenie w słowniku legitymizuje ich istnienie jako jednostek, które weszły bardziej lub mniej trwale do systemu językowego; uwaga ta odnosi się także do wziętych pod uwagę w monografii zbiorów neologizmów. Z drugiej jednak strony źródła wydane drukiem nie dostarczają (lub dostarczają w sposób ograniczony, jak publikacje G. Adamo, V. Della Valle) okazjonalizmów występujących w aktualnej prasie i użyciach najnowszych. Aby więc dopełnić korpus Autorka ucieka się do źródeł elektronicznych (*Treccani*, *ONLI*) i internetowych zapewniających dostęp do neologizmów najnowszych, nie zaświadczonych w słownikach drukowanych. W tym względzie należy mieć na uwadze, iż celem pracy jest ustalenie trwałych tendencji słowotwórczych i kanonu językowego, bardziej niż wyławianie nietrwałych nowinek językowych.

Praca ma charakter programowo synchroniczny, a ramy czasowe, w jakich zamyka się materiał zostały precyzyjnie wyznaczone (ich dolną granicę stanowi początek wieku XX-go). Zakładając, iż słowniki on-line (jak *Treccani*, czy *ONLI*) stanowią zbiór otwarty dochodzący do czasów współczesnych, a wydane drukiem zbiory neologizmów wykorzystane w monografii sięgają wstecz do lat '80 (Lurati), można przyjąć, iż prezentowany korpus danych obrazuje, w obrębie badanej tematyki, stan współczesnego języka włoskiego. Równie precyzyjnie zostały sformułowane kryteria konstituowania korpusu: uzasadniona wydaje się rezygnacja z podejścia onomazjologicznego ze względu na trudność ustalenia listy wyjściowej nazw osobowych, rezygnacja z derywatów deantroponimicznych, które, znajdując się wewnątrz hasła lub w egzemplifikacji, nie stanowią artykułu hasłowego (por. ss 36-7), czy zasady konstituowania klasy derywatów wtórnych (*indiretti*, ss. 38-40). Ciekawe wnioski płyną też z zestawień liczbowych zebranych dla poszczególnych słowników i przedstawionych w tabelach na ss. 50-53.

Równie trafne i interesujące językoznawcę jest przeprowadzone w części 2 rozdziału IV rozróżnienie stopnia deonimizacji umożliwiające całkowite lub częściowe oderwanie rzeczownika od imienia własnego, gdyż prowadzi ono do ujęcia mechanizmu derywacji jako procesu postrzeganego w odmienny sposób przez poszczególne słowniki. Autorka wykazuje niejednorodność mechanizmów metaforyzacyjnych oraz definicji zawartych w poszczególnych słownikach, a co za tym idzie – prototypowych cech, których nośnikiem jest

imię własne. Przeprowadzona drobiazgowa analiza definicji leksykalnych daje ciekawe efekty w wypadku przymiotników deantroponimicznych, zwłaszcza tam, gdzie oprócz wartości czysto relacyjnej występuje jakaś wartość dodatkowa, ujawniająca się w kolokacjach, egzemplifikacji lub podanych synonimach (por *kafkiano*, *byroniano*, s. 69); w tym kontekście ciekawe byłoby prześledzić także nacechowane wartościująco przymiotniki utworzone od nazwisk polityków (np. *totalitarismo mussoliniano*, *regime staliniano*).

Dla leksykografa cenne są wnioski, do których doprowadzają Autorkę zestawienia sposobu zapisu deantroponimów w badanych słownikach (ss. 81-88). Jak wynika z przeprowadzonej analizy, wspomniane powyżej wahania między poszczególnymi słownikami dotyczą także ilości uwzględnianych sufiksów i prefiksów; na tym tle zostały wyodrębnione i podzielone na kategorie według kryterium frekwencji sufiksy tworzące deantroponimy: zestawienia liczbowe i tabelaryczne wykazują częściową tylko przystawalność między typami derywatów występujących w słownikach ogólnych a tymi, które podają słowniki neologizmów. Analizy i zestawienia zawarte w rozdziale IV świadczą, iż Autorka potrafiła z dużą intuicją językową zebrać właściwe dane i wyciągnąć na ich podstawie wnioski, które wykazują dobitnie tendencje zachodzące w słotwórstwie omawianej dziedziny (np. użycie sufiksów w materiale słownikowym i neologizmach).

Najbardziej produktywnym przyrostkom w omawianej klasie derywatów (*-ismo*, *-ista*, *-aggine*) został poświęcony rozdział V pracy: zostały w nim też przedstawione różnorodne propozycje typologiczne (derywaty od samego nazwiska lub od imienia i nazwiska; podział według kategorii morfologicznych i kategorii semantycznych). Funkcje i kombinacje leksykalne tych przyrostków obrosły już zresztą w dość pokaźną literaturę, którą Autorka potrafiła umiejętnie wykorzystać (por. cytowani w pracy Rainer, czy Dardano), a przyłożenie ustalonej siatki typologicznej do danych systematycznie ekscerpowanych ze słowników potwierdza intuicje sformułowane we wstępie. Ponadto, jak w przypadku derywatów z *-ismo*, zabieg ten ujawnia odmienność dystrybucji tego sufiksu w słownikach i zbiorach neologizmów, co stanowi doskonałą ilustrację występujących w języku tendencji. Jednocześnie część neologizmów-okazjonalizmów relatywnie szybko wychodzi z użycia, przez co słowniki neologizmów pełnią, jak słusznie zauważa Autorka, funkcję dokumentacji historyczno-językowej, w której jednostki leksykalne wychodzące z użycia wraz z desygnatem, bądź niedostatecznie zakorzenione w języku, stanowią językowe odbicie zachodzących przemian kulturowych i materialnych. Autorka zwraca w tym kontekście uwagę na żartobliwą konotację towarzyszącą użyciom niektórych leksemów (np. sufiks *-ata*), ściśle powiązaną z osobą, do której derywat się odnosi, na przesunięcia znaczeniowe

ujawniające się w opisie niektórych okazjonalizmów w zbiorach neologizmów (ss. 140-144) na zjawisko homonimii będące źródłem dodatkowych trudności interpretacyjnych (s. 44 i nn.).

Monografia dr Aleksandry Pronińskiej jest bardzo homogeniczna pod względem metodologicznym i materiałowym, gdyż przedstawia jedną, wyspecjalizowaną kategorię derywatów, jakimi są derywaty deantroponimiczne; jednocześnie wielość i różnorodność poruszanych w toku analizy zagadnień, obrazujące różnice zestawienia tabelaryczne i liczbowe oraz komplementarność danych pochodzących ze słowników i zbiorów neologizmów, ujawniają szereg ciekawych i niespodziewanych aspektów funkcjonowania tej, wydawałoby się wąskiej, dziedziny leksykalnej.

Wnioski całościowe płynące z analizy zebranego materiału zostały przedstawione w sposób równie zwięzły i przejrzysty, co zasadniczy trzon monografii. W swych konkluzjach dr. A. Pronińska proponuje dopełnienie swej pracy słownikiem *on-line* derywatów deantroponimicznych (s. 151): wydaje się to w pełni zasadne, gdyż, jak Autorka wykazała, formacje te są niezwykle produktywne, a jednocześnie częściowo nietrwałe, a zatem wskazują na tendencje słowotwórcze współczesnego języka włoskiego. Utworzenie otwartego zbioru danych, opatrzonych datacją i przykładami użycia, stanowiłoby doskonałą ilustrację tych tendencji, jako że analiza przeprowadzona na saussurowskim poziomie *parole*, ujawnia kierunki rozwoju *langue*, zawsze cenne dla lingwisty.

Monografia od strony formalnej została zredagowana bardzo starannie; także spis treści, wykaz skrótów oraz bibliografia zostały opracowane z dużą dokładnością. Bibliografia przedmiotowa zawiera około 120 pozycji istotnych dla poruszanej tematyki, w języku polskim, włoskim, francuskim, angielskim i niemieckim. Zasadnym dopełnieniem monografii, ułatwiającym czytelnikowi korzystanie, jest alfabetyczny wykaz zawartych w niej jednostek leksykalnych (ss. 162-172) oraz afiksów (s. 173).

Autorka włada doskonale językiem włoskim, toteż potrafiła utrzymać całość tekstu w wymaganej dla prac naukowych konwencji stylistycznej, a bogactwo językowe, widoczne w warstwie leksykalnej i składniowej, w połączeniu ze spójnością merytoryczną, dokładnością przeprowadzonych analiz i wartością naukową wyprowadzonych przydaje wartości omawianej monografii.

1.2.2. Pozostały dorobek naukowy

Dorobek naukowy dr Aleksandry Pronińskiej, na który składają się 33 opublikowane artykuły i rozdziały w monografiach (w tym 4 we współautorstwie) jest spójny tematycznie i

odzwierciedla zainteresowania badawcze autorki oscylujące wokół: a) teoretycznych zagadnień leksykografii dwujęzycznej i leksykografii włoskiej (9 publikacji); b) mechanizmów derywacyjnych języka włoskiego, w szczególności procesów tworzenia derywatów onomastycznych, z uwzględnieniem roli, jaką pełnią nazwy własne w tekstach literackich oraz problemów ich przekładalności (14 publikacji); c) specjalistycznych odmian języka włoskiego oraz dydaktyki języka włoskiego jako obcego z uwzględnieniem odmian specjalistycznych (9 publikacji). Dla językoznawcy-italianisty dorobek ten jest ciekawy zarówno ze względu na opracowania leksykograficzne, które nie są obecnie częstym tematem poszukiwań, jak na badania w zakresie słowotwórstwa włoskiego znajdujące szerokie zainteresowanie we Włoszech i przydatne zarówno w pracach dotyczących translatoryki, jak odmian języka. Należy przy tym podkreślić rzetelność naukową publikacji dr A. Pronińskiej przejawiającą się każdorazowo w stosowanym aparacie badawczym, sumienności przeprowadzanych analiz, dokładnej bibliografii, jak również – co nie jest zawsze oczywiste – logicznym i przejrzystym układzie prezentowanej w artykułach tematyki. Kolejnym aspektem, na który warto zwrócić uwagę, jest język publikacji: zarówno pisząc po polsku, jak po włosku Autorka potrafi połączyć precyzję i elegancję języka z wymogami stylistyki naukowej, co świadczy nie tylko o doskonałym opanowaniu włoskiego, ale także o wrażliwości na formalny aspekt wypowiedzi.

2. Współpraca naukowa krajowa i międzynarodowa

W okresie od 2003 r. dr A. Pronińska uczestniczyła w 23 konferencjach naukowych, krajowych (Wrocław, Kraków, Szczecin, Poznań) i międzynarodowych (Krajowa, Bukareszt, Pisa, Macerata, Zagrzeb, Cagliari, Galati, Brno, Bratysława, Oviedo) wygłaszając referaty, które w przeważającej części zostały opublikowane w monografiach pokonferencyjnych. Dr A. Pronińska jest członkiem organizacji „Onomastica @ Letteratura” (Uniwersytet w Pizie) oraz Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Zawodowych PT TEPIS. Aczkolwiek nie ma na swoim koncie udziału w programach czy projektach zagranicznych, o jej kontaktach naukowych zarówno z ośrodkami włoskimi, jak italianistykami w innych krajach świadczy uczestnictwo o konferencjach międzynarodowych.

3. Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski

Doskonała znajomość języka włoskiego dr A. Pronińskiej, zaświadczana w publikacjach, jak również jej znajomość tematyki z zakresu języków specjalistycznych oraz traduktologii gwarantuje wysoką jakość dydaktyczną prowadzonych zajęć.

Dr Pronińska jest ponadto autorką publikacji popularyzującej wiedzę historyczną o Włoszech (*Historia San Marino* w pracy zbiorowej).

5. Podsumowanie

Jak wynika z powyższego, zainteresowania naukowe dr Aleksandry Pronińskiej są jasno sprecyzowane i wyznaczają ramy tematyczne badań, w obrębie których sytuują się jej publikacje. Od czasu doktoratu dr A. Pronińska w znaczny sposób poszerzyła swój dorobek naukowy, przede wszystkim w zakresie badań z zakresu leksykologii i leksykografii, o czym świadczą publikacje w Polsce i zagranicą oraz uczestnictwo w konferencjach naukowych (krajowych i międzynarodowych), co daje podstawę do przypuszczenia, że jej warsztat badawczy będzie ulegać dalszemu rozwojowi.

6. Wniosek końcowy

Zarówno zrecenzowana powyżej monografia *Derivati deantroponimici nella lessicografia italiana* jak przedstawiony dorobek naukowy dr Aleksandry Pronińskiej świadczą, iż jest ona pracownikiem dojrzałym naukowo, doświadczonym, o jasno sprecyzowanych zainteresowaniach badawczych i wyrobionym warsztacie naukowym, gwarantującym kontynuowanie samodzielnych badań.

Konkludując, dorobek naukowy i całokształt działalności dr Aleksandry Pronińskiej po uzyskaniu doktoratu spełniają ustawowe warunki stawiane przed kandydatami do stopnia doktora habilitowanego i stanowią podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa.

Wnoszę zatem o dopuszczenie dr Aleksandry Pronińskiej do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.